ואי לא לא מיסתגי להו רבה בר רב נחמן הוה קא אזיל בארבא חזא ההוא אבא דקאי אגודא דנהרא אמר להו דמאן אמרו ליה דרבה בר רב הונא אמר ויד השרים והסגנים היתה במעל הזה ראשונה אמר להו קוצו קוצו אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקייץ אמר מאן קצייה תקוץ ענפיה אמרי כולהו שני דרבה בר רב הונא לא אקיים ליה זרעא לרבה בר רב נחמן אמר רב יהודה הכל לאיגלי גפא ואפילו מיתמי אבל רבנן לא מ"ט רבנן לא צריכי נטירותא לכריא דפתיא ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקי באוכלוזא אבל לאוכלוזא לא דרבנן לאו בני מיפק באוכלוזא נינהו אמר רב יהודה לכריא דנהרא תתאי מסייעי עילאי עילאי לא מסייעי תתאי וחילופא במיא דמיטרא תניא נמי הכי חמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד ונתקלקל המעיין כולם מתקנות עם העליונה נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה וכן חמש חצרות שהיו מקלחות מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם כולן ומתקנת לעצמה אמר שמואל האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה והאידנא דקא כתבי פרסאי קני לך עד מלי צוארי סוסיא מיא סלוקי נמי מסלקינן ליה אמר רב יהודה האי מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר נמי מסלקינן ואי משום דינא דבר מצרא לא מסלקינן ליה נהרדעי אמרי אפילו משום דינא דבר מצרא מסלקינן ליה משום שנאמר ועשית הישר והטוב בעיני ה' אתא אימליך ביה אמר ליה איזיל איזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקנא מיניה או לא רבינא אמר לא צריך למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה והלכתא צריך למיקנא מיניה השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה אייקור וזול ברשותיה זבן במאה ושוי מאתן חזינא אי לכולי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקיל ליה זבן במאתן ושויא מאה סבור מינה מצי אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן אין אונאה לקרקעות זבין ליה גריוא דארעא במיצעא נכסיה חזינן אי עידית היא אי זיבורית היא זביניה זביני

ואי

ואם לאו לא מספני להו. אין להם מהלך בעבר זה והולכין על כרחן דרך שפתו השנית שהרי על כרחן כשהולכין כנגד היער של עכו"ם ילכו בשפתו השניה ולכשיגיעו כנגד שלי למה יטריחו לעבור את רוחב המים והרי הן צריכין לחזור ולעבור לצד אחר כשלמה הקצירה (א): **חזא ההוא אבא.** יער שהניח רבה בר רב הונא לפי שאין העליונים והתחתונים קוצצין ורבה בר רב נחמן לא היה יודע שכן היה שיהא עליון ותחתון של עכו"ם המושל: **יד השרים והסגנים.** פסוק הוא בספר עזרא: **תיקוץ ענפיה.** ימותו בניו: **לאגלי גפא.** הכל מסייעין לגדור חומת העיר ולהעמיד שעריה שלא יכנס לבא שונאים לעיר: **אגלי.** שערים כמו ברכות (דף כח.) טריקו גלי: **גפא.** סתימת העיר כדתנן לעיל (דף כה:) מלא אחר הגפה גוזלות: **לא צריכי נטירותא.** תורתו משמרתו כדכתיב (משלי ו) בשכבך תשמור עליך: (ב) **לכריא דפתיא.** לכרות מעין או בורות למים לשתות: **ואפילו מרבנן.** שהרי גם הם צריכים לשתות. ועל שם כלי ששותין בו משקין שקורין פתיא בלשון ארמי קרי ליה כריא דפתיא: **דלא נפקי באכלוזא.** שאין יוצאין בעלי בתים עצמן באכלוזא ובאוכלוסא לחפור אלא נותנין מעות ושוכרין פועלים: **לאו בני מיפק וכו'.** גנאי הוא להן: **לכריא דנהרא.** כשמעלת שרטון וטופלים בה אבנים ומעכבין מרוצת המים וכורין ומנקין אותו להעביר מכשוליו: **תתאי מסייעי לעלאי.** כשהעליונים מתקנין כנגדן למעלה יש על התחתונים לסייען שמכשולין העליונים מעכבים מים מלירד נמצא תיקון העליונים לעזרת התחתונים: **אבל העליונים אין צריכין לסייע את התחתונים.** כשמתקנין למטה שתיקון של מטה אינו לעזרת עליונים אלא לרעתם שכל זמן שהמים רצים למטה הנהר מתמעט למעלה והשדות שלהן מתייבשות: **וחילופא במיא דמיטרא.** כגון בעיר שהמים קשים להרבות טיט ולקלקל את הדרכים ועושין להם חריץ במורד להוריד המים חוץ לעיר אם נתקלקל החריץ כנגד התחתונים וכורין להם העליונים צריכים לסייע את התחתונים לכרות כנגדן שכל זמן שלא ירדו המים התחתונים חוץ לעיר יעמדו העליונים במקומן אבל תחתונים אין להן לסייע לעליונים לכרות למעלה שכל זמן שלא ירדו העליונים למטה טוב להן לתחתונים: **ומתקנת לעצמה.** בפני עצמה כשמגעת כנגדה אין אחר מסייעה: **המקלחות מים.** מים סרוחין מי מטר: **לביב אחד.** חריץ מתוקן להוריד מי גשמים בו: **כולן מתקנות עם התחתונה.** מסייעות אותה לתקן כנגדה כדפרישית לעיל: **האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא.** בימי הפרסיים היה הקרקע מופקר לכל הקודם להחזיק בו ולפרוע למלך טסקא דהוא מס של קרקע. ואם בא אחד ומחזיק על שפת הנהר מקום שהספינות עולות לנמל וצריך מקום פנוי הרבה לפורקי משאות לספינות ולטוענין מתוכן ומוליכין וזה החזיק לבנות שם בנין או לחרוש ולזרוע: **חציפא הוי.** שמקלקל מקום לרבים: **אבל סלוקי.** מדינא לא מסלקינן ליה: **והאידנא דכתבי פרסאי.** לאותן הלוקחין שדות שעל שפת הנהר קני לך השדה עד תוך הנהר מלא צואר הסוס והלוקחין גודרין גדירן רחוק מן הנהר שלא לקלקל את מקום הרבים ואם בא אחד והחזיק מן הגדר ולצד הנהר מסלקינן ליה לפי שהיא קנויה לבעל הגדר עד תוך המים: **ביני אחי.** שדה העומדת ליקח בטסקא ושדות שני אחים סמוכין לה מכאן ומכאן: **ואי משום דינא דבר מצרא.** אם אינן לא אחים ולא שותפים אלא מכח מצרנות באין על המחזיק ואומרים אנו היינו מצפים לקחתה שאנו צריכין לקרקע וטוב לכל אחד לקנות בסמוך לו ולא ליקח במקום אחר: **לא מסלקינן ליה.** דלא איכפת לן לדינא דבר מצרא כלל: **ועשית הישר והטוב.** דבר שאין אתה נחסר כ"כ שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח על בן המצר להיות נכסיו חלוקין: **אתא לאימלוכי ביה.** שדה העולה לימכר ובא אחר ונטל רשות מבן המצרן וא"ל זיל זבון: **נהרדעי אמרי צריך למקני.** דאי לא קנה מיניה מצי אמר ליה משטה הייתי בך כדי להעמידה על דמים הראויין לה שאם באתי אני אצל הבעלים היה מעלה לי בדמים בשביל שחביבה עלי: **השתא דאמרת צריך למיקנייה מיניה.** א"כ אין קניינו של זה כלום אם אייקר או זול ארעא ברשותא דבר מצרא אייקר או זול ולא יוסיף ולא יגרע הלוקח מלקבל דמים שנתן בה דכי אייקר רווחא דבר מצרא הוא וכי זול פסידא דבר מצרא הוא: **ואי לא יהיב ליה מאתן.** דגבי דהאי הוא דאוזיל: **כי מילעי דנכסי.** של מוכר. שדות המוכר מקיפות לה מכל צד: **חזינן אי עידית היא.** דבר העשוי לימכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: **וביניה זביני.** ואין מצרני המוכר יכולים לסלקו שהרי יש ביניהן הפסק:

ואי

ליקוץ ענפיה. שזה היה אותו יער עצמו של פרזיק רופילא ולא היתה ידו במעל כלל ולכך קילל: **האי מאן דאחזיק ברקתא דנהרא.** קיבל בטסקא מן המלך כדפי' בקונטרס ולהכי קאמר דאחזיק ולא קאמר דזבין כדאמרינן לקמן זבין במאתים זבין מעכו"ם וכן האי מאן דאחזיק ביני אחי דבסמוך מפר"ת דוקא באחזיק שהיתה קרקע הפקר וקבלה מן המלך בטסקא לא מסלקינן ליה ולרב נחמן דוקא ביני אחי מסלקינן ליה שעשה יותר מדאי שלא כהוגן להחזיק ביני אחי אבל משום מצרנות לא מסלקינן ליה דלא שייך כאן ועשית הישר והטוב כיון שיוכלו לקבל מן המלך ולא חשו אבל במכר מודים הם כ"ע דשייך דינא דבר מצרא דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה דמצרן שהיו הבעלים רוצים למכור ונהרדעי סברי דאפילו הכא שייך ועשית הישר והטוב והשתא אתי שפיר הא דאמרי נהרדעי משמיה דרב נחמן בשמעתין אין אונאה לקרקעות דאמצרנות קאמר כדמוכח בכתובות בפ' אלמנה (דף נט: ע"ש ושם ד"ה ה"ג) דקאמר רבא גבי טעה השליח והאמר מר אין אונאה לקרקעות גבי מצרנות שהוא כעין שליח שהמקח לא יהיה שלו ואין צריך לדחוק כפי' הקונטרס דרב נחמן לית ליה דינא דבר מצרא: **והאידנא** דכתבי פרסאי. לא כפירוש הקונטרס דמפ' דמסלקינן ליה שהראשון קנאו מן המלך אלא דמסלקינן ליה לבא להחזיק לכתחילה משום דכיון דכתבי פרסאי כו' חיישינן שלא יבא להחזיק עד תוך הנהר כמו שכותב לו המלך ויעכב הילוך הספינות וביאתן לנמל וקנסינן ליה משום הכי להסתלק מכולה רקתא אפילו ממה שחוץ לנהר:

מזבנינן

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ו מהלכות שכנים הלכה ו סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קסג סעיף ד:

נג ב ג מיי' שם ופ"ו מהלכות ת"ת הלכה י סמג שם סי' יג טוש"ע י"ד סי' רמג סעיף ג וטוש"ע ח"מ שם:

נד ד מיי' שם פ"ו מהל' ת"ת הלכה י וסמג שם טוש"ע ח"מ שם וטור ש"ע י"ד שם סעיף א וסעיף ב:

נה ה מיי' פ"ג מהלכות שכנים הלכה ט סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קע סעיף א:

נו ו מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קפא סעיף ו וטור ח"מ סי' קע:

נז ז מיי' שם פי"ג הלכה ד ועיין בהשגו' ובמ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סי' קעה סעיף ה:

נח ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ו:

נט ט מיי' שם פי"ד הלכה א [והל"ג] סמג שם טוש"ע שם סעיף כט:

ס י מיי' שם הלכה ד סמג שם טור וש"ע שם סעיף ו:

סא כ ל מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעי' ז [רב אלפס כאן ועוד במכילתין פ"ד לד:]

סב מ מיי' שם פי"ג הלכה ה סמג שם טור וש"ע ח"מ שם סעיף כח:

מסורת הש"ס

א) ב"ב ח., ב) [שם ז: ח.], ג) כמו אוכלסא פי' המון עם. ערוך, ד) וז"ל גירסת הרא"ש אבל הרי"ף ל"ג אמר רב, ה) ברב אלפס איתא רב נחמן ומסתבר דליה לפי' ר"ת ועי' בתוספות, ו) עי' תוספות כתובות נח. ד"ה אלמנה וכו', ז) קידושין מב: וש"נ, ח) כתובות נט: ע"ש תוס'. קדושין מב:,

◆

תורה אור השלם

1 כִּי נָשְׂאוּ מִבְּנֹתֵיהֶם לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם וְהִתְעָרְבוּ זֶרַע הַקֹּדֶשׁ בְּעַמֵּי הָאֲרָצוֹת וְיַד הַשָּׂרִים וְהַסְּגָנִים הָיְתָה בַּמַּעַל הַזֶּה רִאשׁוֹנָה: עזרא ט ב

2 וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב בְּעֵינֵי יְיָ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וּבָאתָ וְיָרַשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֶיךָ: דברים ו יח

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואם לאו וכו' כשלמה הקציצה כצ"ל והס"ד: (ב) ד"ה לכריא הד"א עם ד"ה ואפי' מרבנן וכו' ששותין בו שקורין כצ"ל ותיבת משקין נמחק:

◆

מוסף רש"י

הכל לאגלי גפא. לשערי חומות העיר להציב בהן דלתות. אגלי, דלתות, כמו טריקו גלי. גפא, סתימה, כמו מלא אחר הגפה (ב"ב ח.). לכריא דפתיא. חפירת בור לשתות מים ועל שם הכלי המונח שם בבור תמיד לשתות בו עוברי דרכים, קורהו פתיא (שם). ואפילו מרבנן. שהכל צריכין למים (שם:). דלא נפקא באוכלוזא. שאין הן עצמם יוצאין בחברה לחפור, אלא שוכרים פועלים (שם).